

Рухи води в Світовому океані

Мета: поглибити знання про Світовий океан; сформувати знання про хвилі, припливи та відпливи, цунамі, причини їх виникнення та наслідки їх роботи; навчитися розрізняти дані поняття; розвивати спостережливість і логічне мислення; виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу.

Обладнання: підручники, атласи, настінна карта півкуль, мультимедійна презентація.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Основні поняття: хвилі, цунамі, припливи, відпливи, океанічні течії, холодні, теплі.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань, усне опитування

III. Мотивація навчальної діяльності, стор 3-4

IV. Вивчення нового матеріалу, стор 5- 28

V. Узагальнення, стор 29, 30

Домашнє завдання, стор 32

**Чи вам щось
відомо про
пляшкову пошту?**

**Бог морів, океанів, стихій, землетрусів
та коней в давньогрецькій міфології**

**Прадавня Богиня води й річок,
дарувальниця дощу**

Нові терміни та назви до скарбнички знань

вітровá хвѳля

цунáмі

приплѳв

**морськá течія
(тѳпла, холóдна)**

Гольфстрім

**Течія Зáхідних
вітрѳв**

Рухи води в Океані

Залежно від процесів та явищ, що їх спричиняють, виділяють такі рухи морської води:

ВІТРОВІ ХВИЛІ

вітер

ЦУНАМІ

підводні землетруси

РУХИ ВОДИ В ОКЕАНІ

ПРИПЛИВИ та ВІДПЛИВИ

сила тяжінні Місяця

МОРСЬКІ ТЕЧІЇ

постійні вітри

Рухи води в Океані та чинники, що їх зумовлюють

ВИДИ ХВИЛЬ


```
graph TD; A[ВИДИ ХВИЛЬ] --- B[вітрові]; A --- C[сейсмічні]; A --- D[припливні]
```

вітрові

сейсмічні

припливні

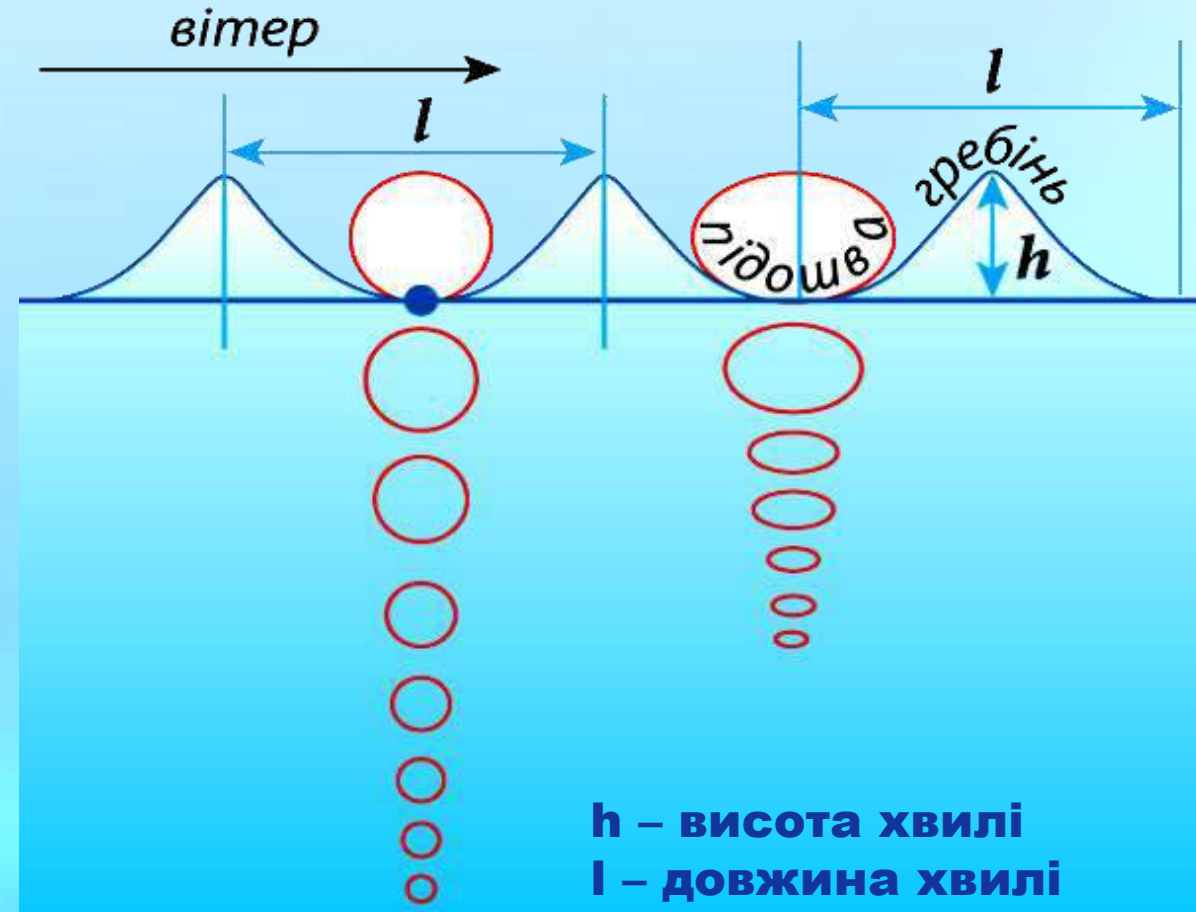
Вітрові хвилі

Як утворюються хвилі?

- Коли повітря тисне на спокійну водну поверхню, вона вигинається, формуючи хвилю
- Вода у хвилях здійснює вертикальні рухи, які називають коливальними

- **Гребінь** – верхня опукла її частина хвилі
- **Підшва** – нижня увігнута частина хвилі
- **Висота хвилі** – це відстань між її підшвою та гребенем
- **Довжина** – між гребенями або підшвами двох сусідніх хвиль

пересічна висота хвиль – 4–6 м
(20–30 м), а довжина 100–200 м

h – висота хвилі
 l – довжина хвилі

Цікаво знати

- **Спостерігаючи за хвилями, здається, що вода рухається вперед. Насправді вона пересувається у вертикальній площині: молекули води рухаються по колу вгору й вниз**
- **→ Ось чому стовбур дерева, поплавок або порожня пляшка, що лежать на хвилях, розгойдуються на одному місці**

Від чого залежить висота вітворої хвилі?

Висота хвилі

Тривалість часу дії вітру

Сила вітру

Глибина моря

- **Що сильніший і триваліший вітер та більший водний простір, то вищі хвилі**
- **Найвищі хвилі (понад 20 м) породжені штормовими вітрами**

Найбільшу вітрову хвилю заввишки 34 м (це висота 10-поверхового будинку) було помічено в центральній частині Тихого океану 1933 р.

Де найбільше хвилюється Океан

Учені виявили і позначили на географічних картах зони найбільшого хвилювання Світового океану. Дві такі зони є, наприклад, у північній частині Атлантичного океану. Там хвилі сягають 20 м. Користуючись картами, капітани можуть обминати райони з небезпечно високими хвилями.

Цунамі

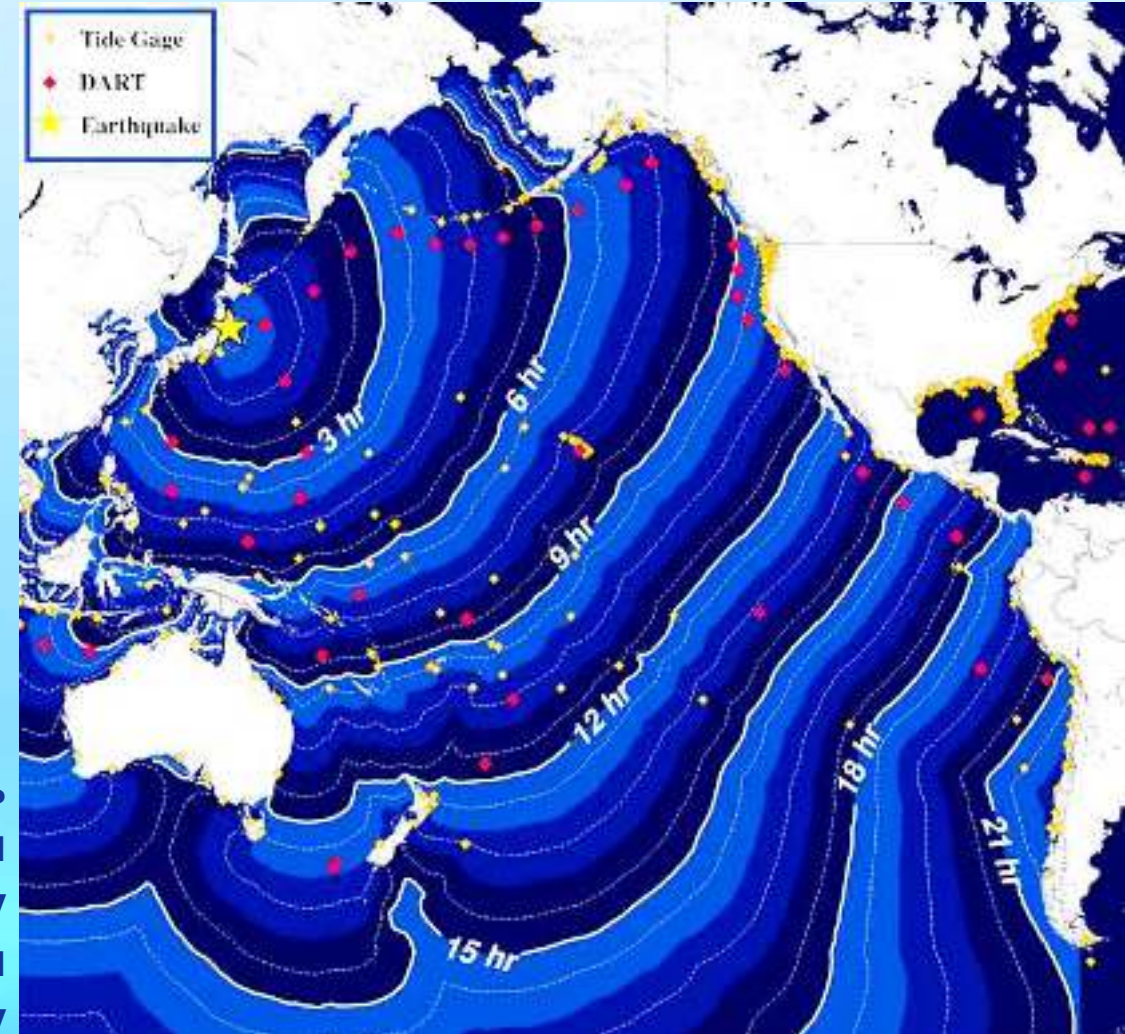
Цунамі

(від японського – «висока хвиля в бухті»)

— це велетенські хвилі, спричинені підводними землетрусами

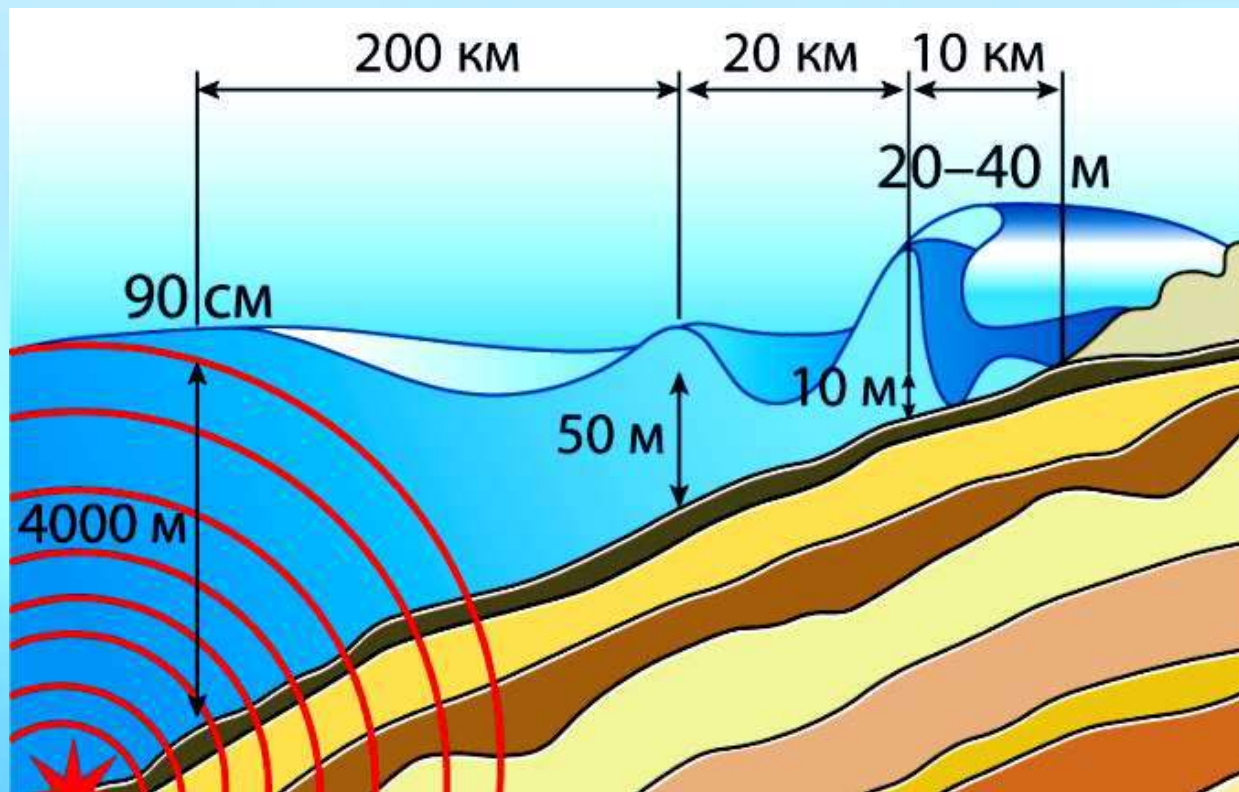
- Швидкість — 50 – 1000 км/год
- Висота — min - 1м, max - 66м
- майже непомітні у відкритому океан
- доходячи до мілководдя, особливо у вузьких бухтах, хвиля стрімко зростає у висоті

Поширення хвиль
цунамі після
землетрусу у
Японії 11 березня
2011 року

Завдання

- За малюнком простежте, як змінюється довжина, висота та швидкість цунамі залежно від глибини дна
- Виходячи з цього, поясніть, чому найбільшої висоти цунамі досягає на мілководді

Глибина, м	Швидкість (км/год)	Довжина хвилі, км
7000	942,9	282,0
4000	712,7	213,0
2000	504,2	151,0
200	159,0	47,7
50	79,0	23,0
10	35,6	10,6

Завбачення цунамі

- Наближення цунамі передбачити важко
- На територіях, де трапляється ця стихія, створюють системи спостереження та завчасного оповіщення людей про небезпеку

Завбачення цунамі

Учені запропонували нову систему попередження про цунамі — прослуховувати океан, щоб «почути» підводні землетруси. Струс породжує звукові хвилі, які поширюються в усі боки від епіцентру. За їх силою та віддаленістю від місця виникнення можна робити висновки про силу моретрусу і небезпеки цунамі.

Хвиля цунамі
в Ао-Нанг (Таїланд)
26 грудня 2004 р.

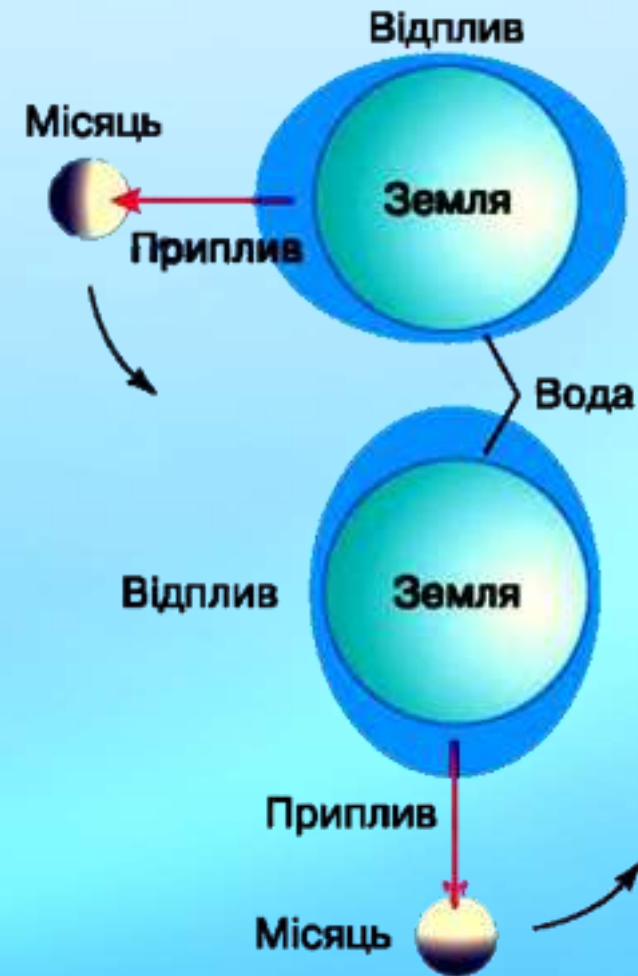

Припливи та відпливи

Що сталося з командою
капітана Врунгеля?

Припливи та відпливи
— це періодичні коливання рівня
води, які виникають під дією
сили тяжіння Місяця

- Приплив настає уздовж усієї лінії меридіана, крізь який проходить Місяць, й одночасно з протилежного боку Землі
- На узбережжях морів ширина припливної смуги, яку затоплює вода, сягає іноді кількох кілометрів

Завдання

«Повна вода»
в затоці Фанді

«Мала вода»
в затоці Фанді

- Сила тяжіння Місяця вигинає Океан в еліпс з Землею в центрі
- Тому припливи спостерігаються на всій протяжності того меридіана, який направлений убік Місяця (унаслідок найбільшого тяжіння), а також на протилежному меридіані (унаслідок найменшого тяжіння)

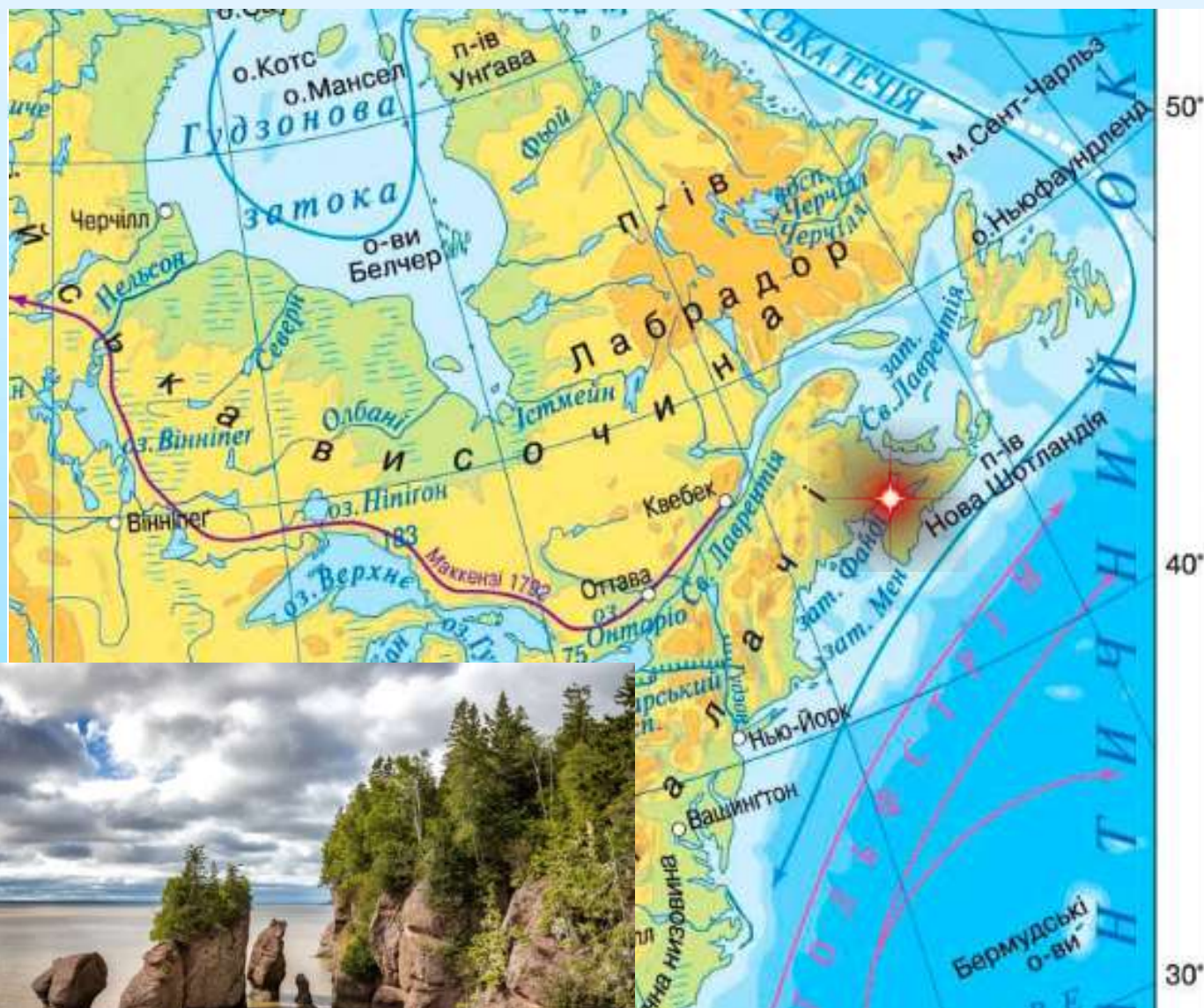
Завдання.

1. За схемою поясніть, уздовж яких меридіанів настав приплив, а на яких відплив
2. У затоці Фанді (Канада) спостерігаються найвищі у світі припливи – 18 м. Поясніть, на яких меридіанах будуть припливи та відпливи в той час, коли Місяць проходить через меридіан затоки Фанді (64° зх. д.)

Незвичайна риболовля

У затоках з високими припливами дуже зручно ловити рибу. Просто на березі неподалік води рибалки натягують сіті для вилову риби. Ось вода починає прибувати, і там, де кілька годин тому був піщаний пляж, уже гойдаються хвилі. Коли вода знову відступає — у сітях багато риби, і рибалки збирають улов.

Життя та діяльність людини в зоні припливів та відпливів

Завдання

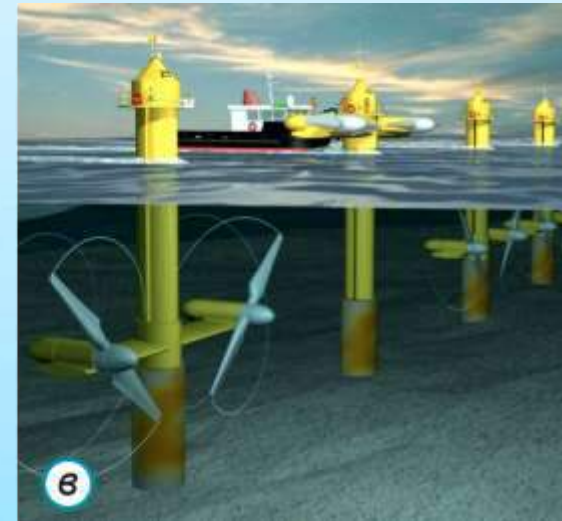
➤ Роздивившись малюнки припливно-відпливної зони, поясніть:

**а – надземні дихальні
корені рослин**

**б – рибальство в
припливній зоні**

**в – припливна
електростанція (ПЕС)**

а) для чого рослинам додаткові корені

б) – які переваги мають місцеві рибалки

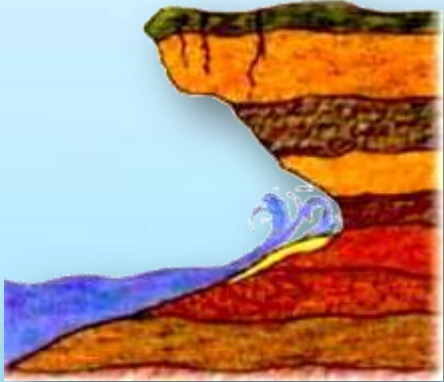
в) – як можна виробляти екологічно чисту електроенергію

➤ **Поясніть, коли кораблям слід виходити в море: під час припливу чи під час відпливу**

Яку роботу виконують хвилі

Руйнівна

Створювальна

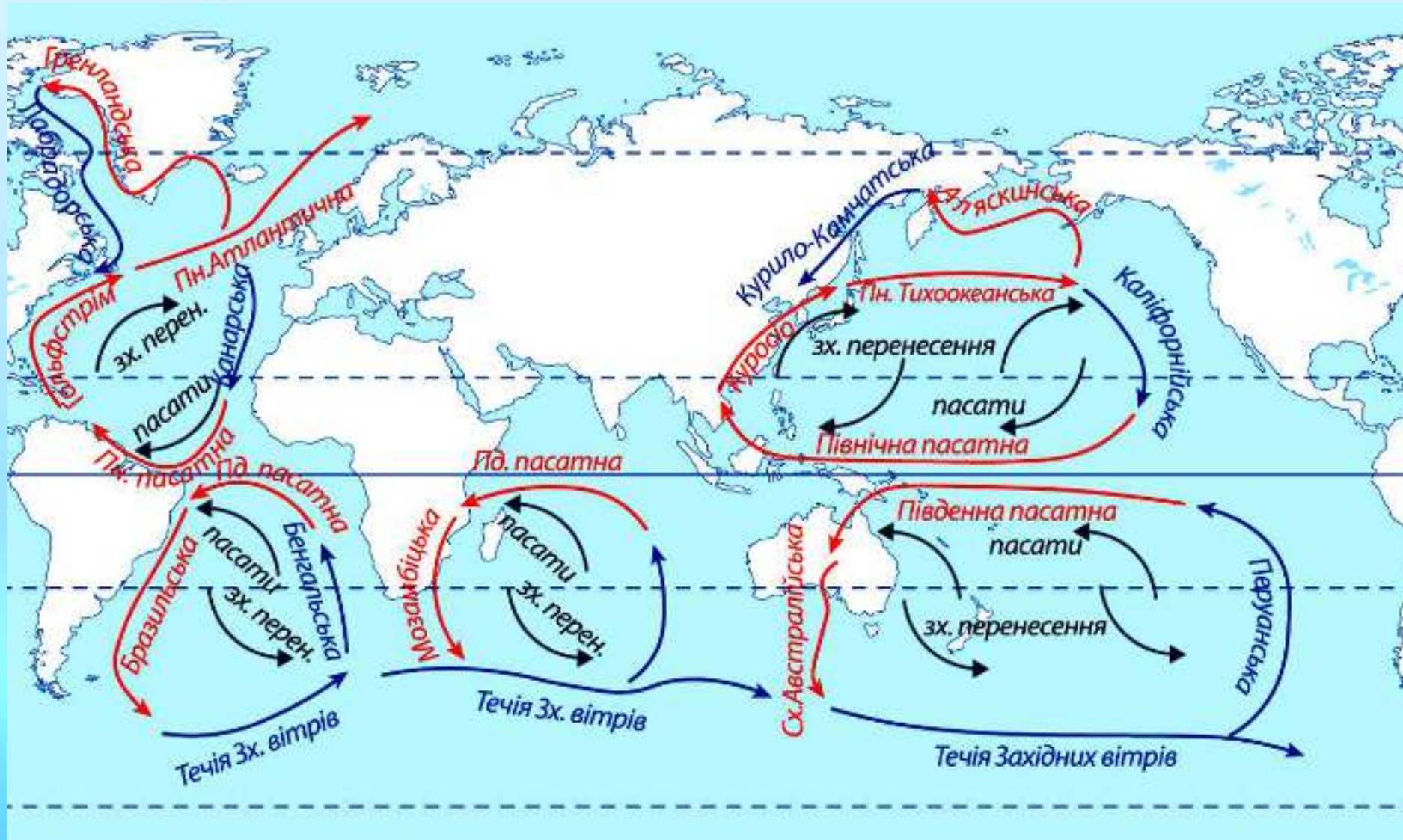
- **полягає у відкладанні подрібнених частинок гірських порід і утворенні з них пляжів та кос**

Морські течії

Течії

— це горизонтальні переміщення води у подібі потужних потоків

Завдання

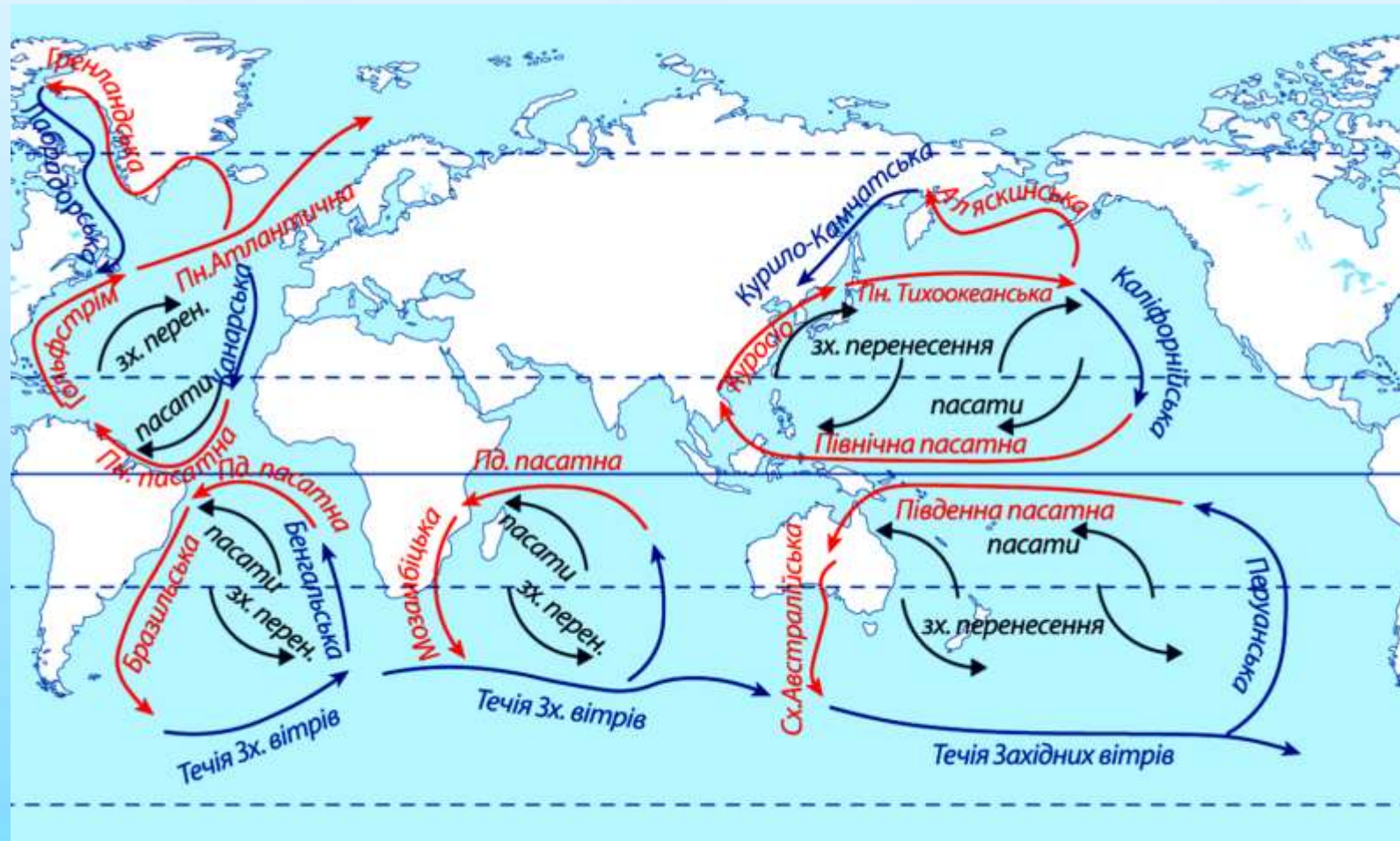
Роздивіться картосхему та:

а) поясніть, як постійні вітри впливають на напрямок морських течій

б) відшукайте в різних океанах течії, які формуються завдяки тим самим постійним вітрам

в) наведіть приклади теплих та холодних течій, поясніть різницю між ними

г) відшукайте найвідоміші течію Гольфстрім та Течію Західних вітрів і підготуйте коротку інформацію про них

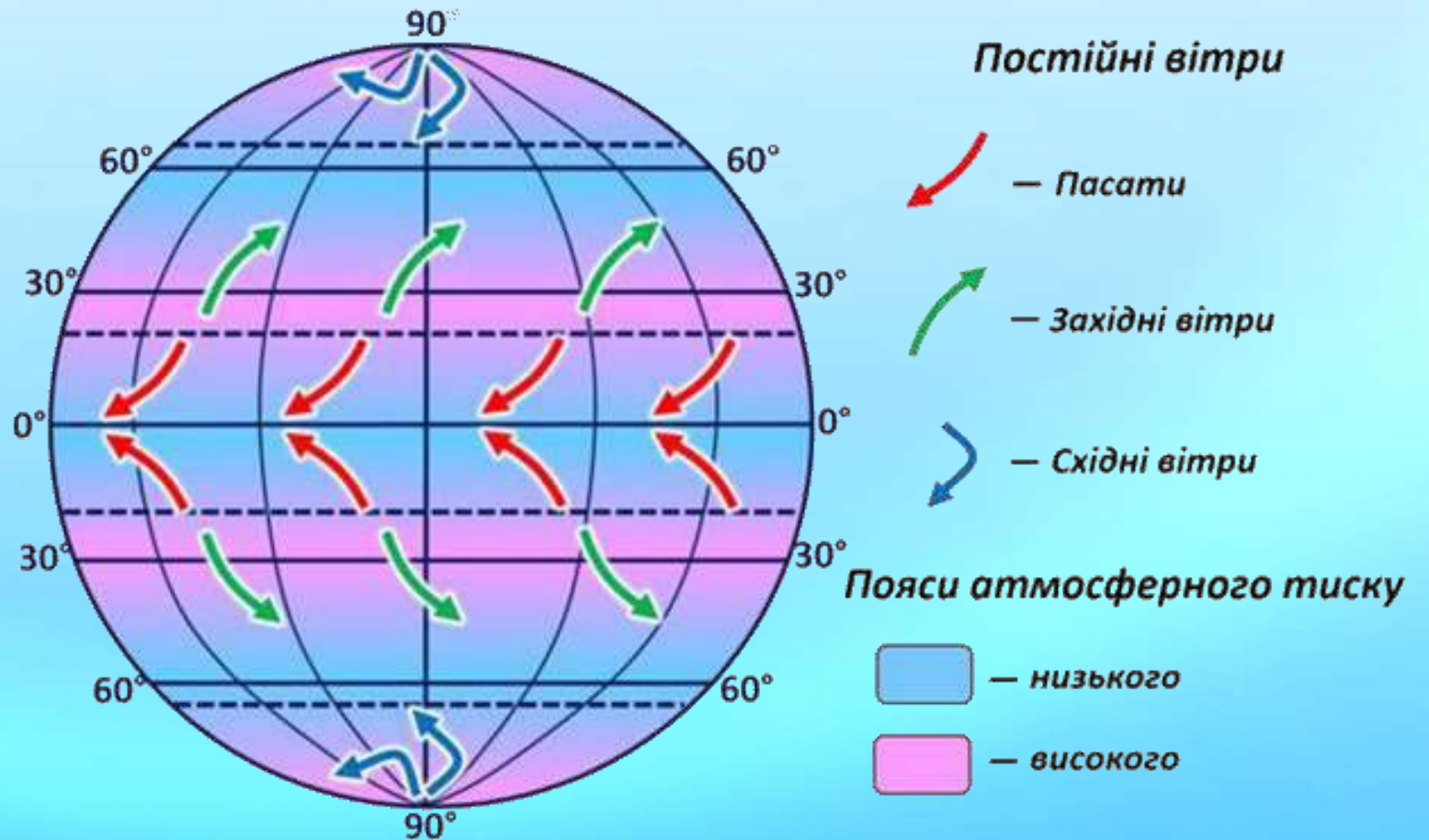
Чинники утворення морських течій

Чинники
утворення

постійні вітри

рух Землі навколо своєї осі

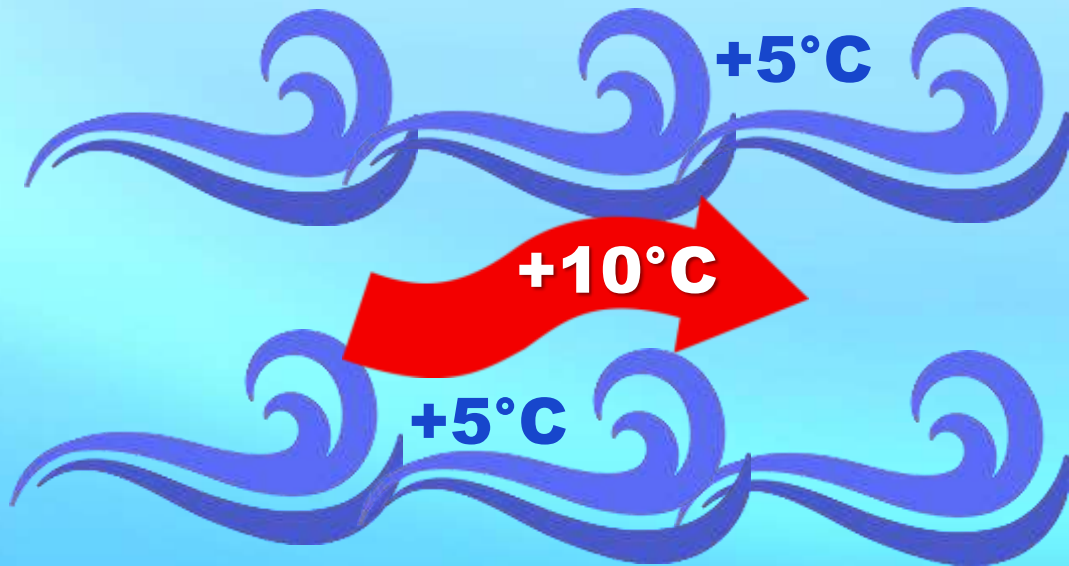
➤ головна причина
утворення течій —
постійні вітри

Теплі та холодні течії

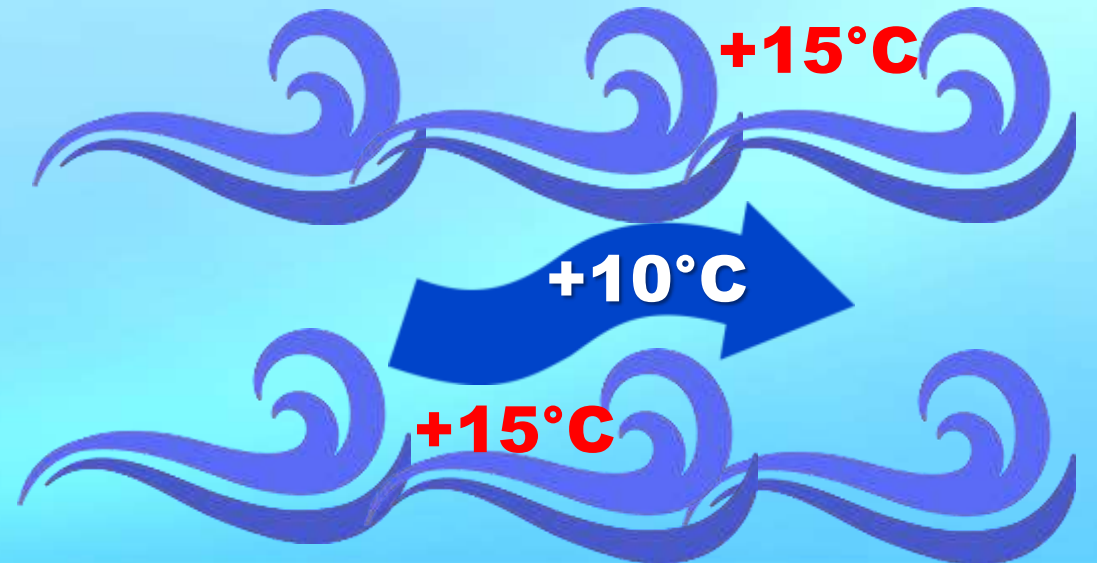
Теплі

течії, в яких
температура води
вища від температури
навколишніх
океанічних вод

Холодні

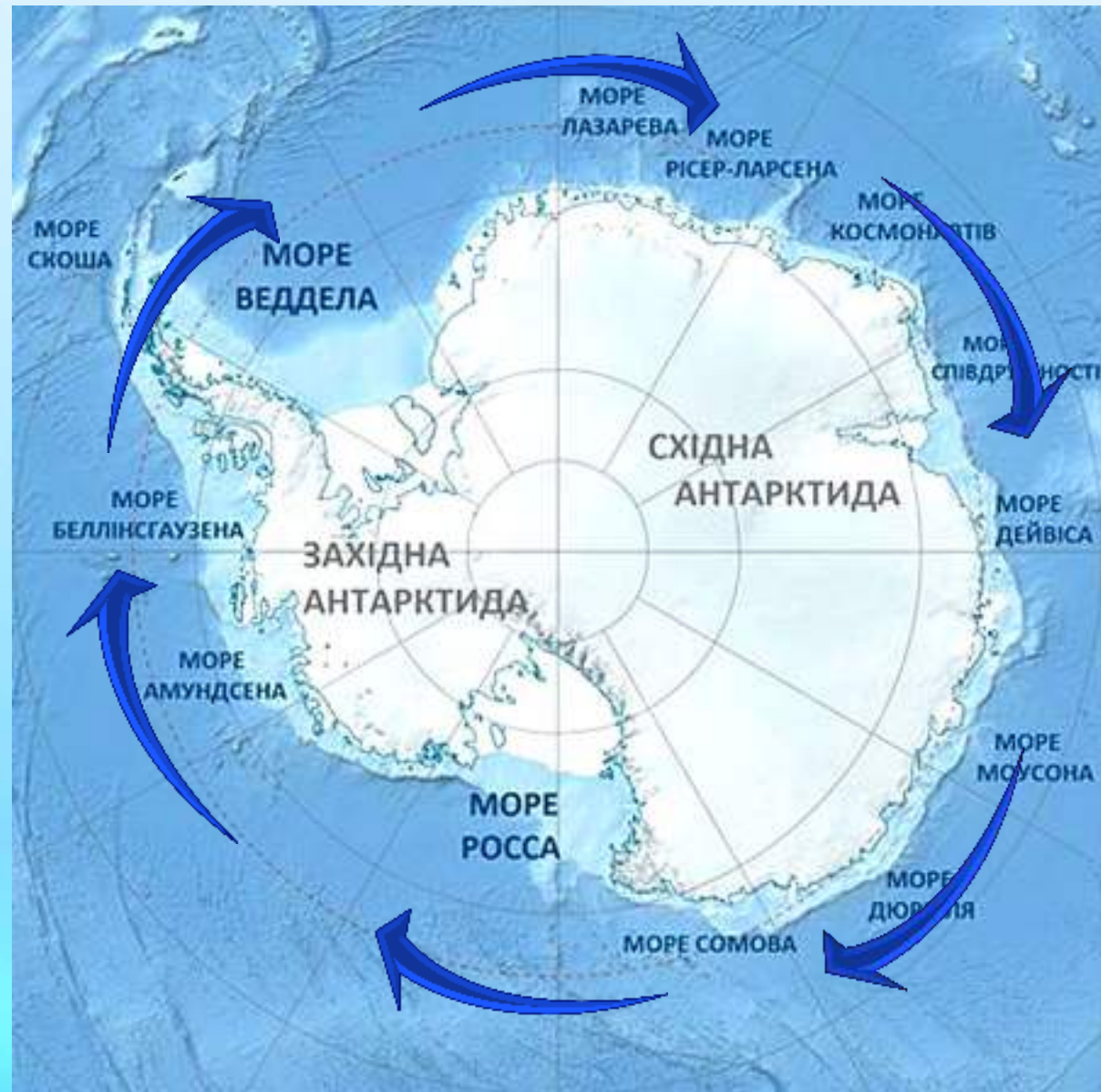
течії, в яких
температура води
нижча від температури
навколишніх
океанічних вод

• Одна з найпотужніших течій так і називається —
течія Західних Вітрів — утворює коло навкруги всієї планети

- завдовжки — 30 000 км
- ширина течії — 1000 км
- швидкість — 3 км/год

Найбільша тепла течія

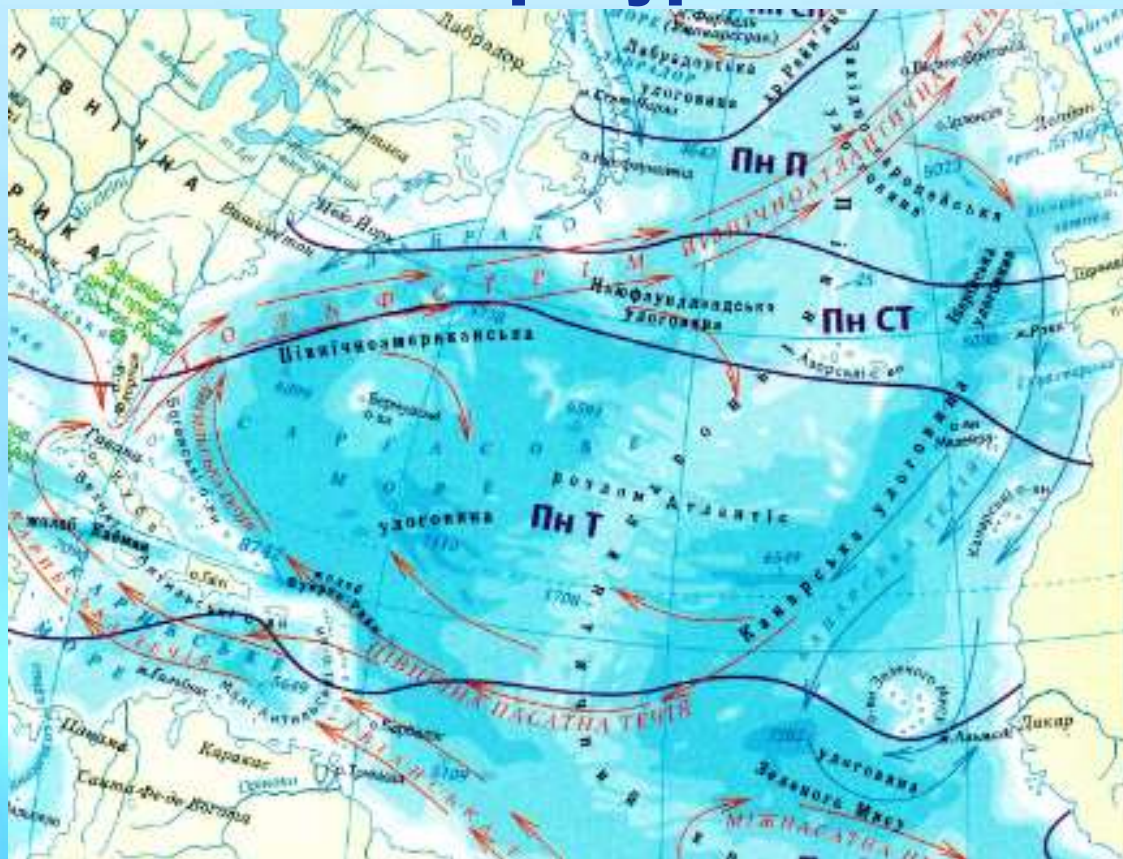
ПОДОРОЖ У СЛОВО

Назва **Гольфстрім** в перекладі з англійської дослівно означає *течія із затоки*.

Течія Гольфстрім
«Пляшкова пошта»
довжина — 3000 км
ширина — 100 км
швидкість — до 10 км/год
температура – 18 °C

Царський подарунок

Теплий і комфортний клімат США та Західної Європи на 90 % зумовлений Гольфстрімом, що несе 50 млн м³ теплої води за секунду. Така «теплова добавка» на 8–10 °C підвищує температуру повітря на прилеглих територіях. Країни заощаджують величезну кількість палива й електроенергії, будівельних матеріалів і утеплювачів.

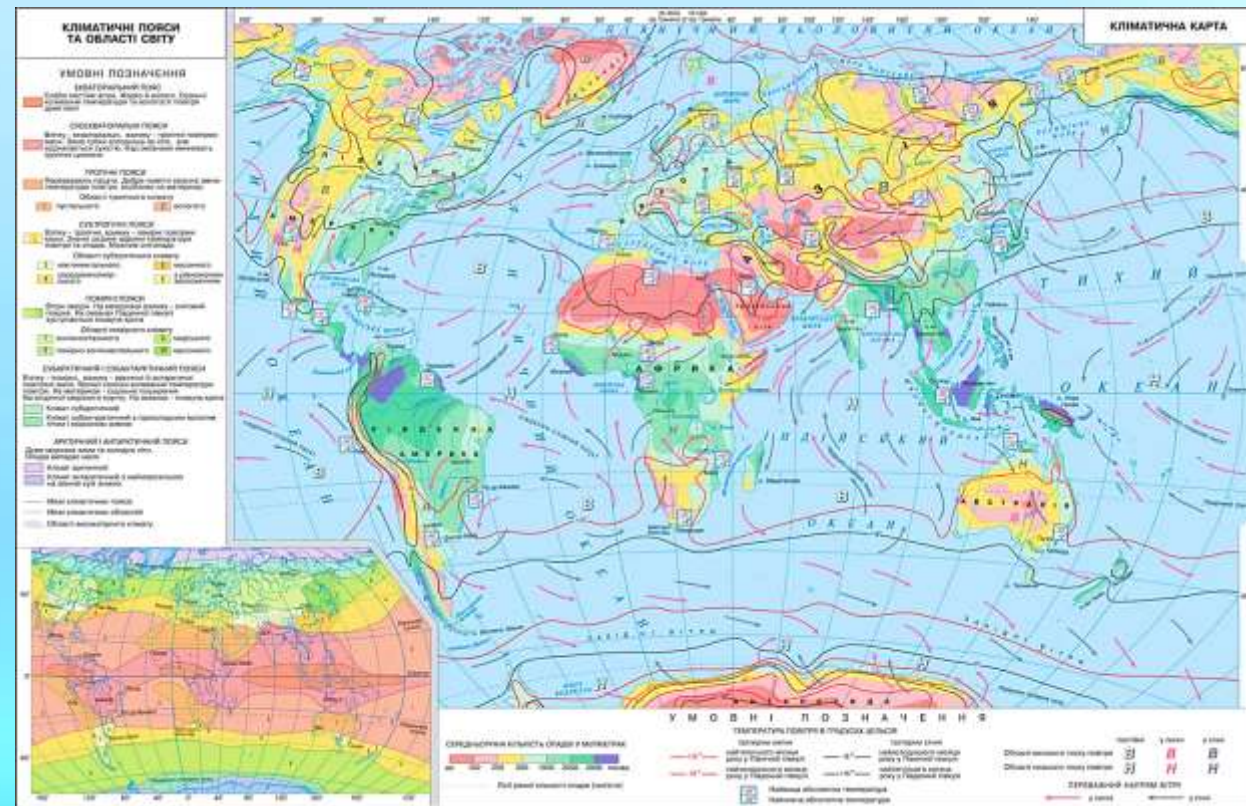
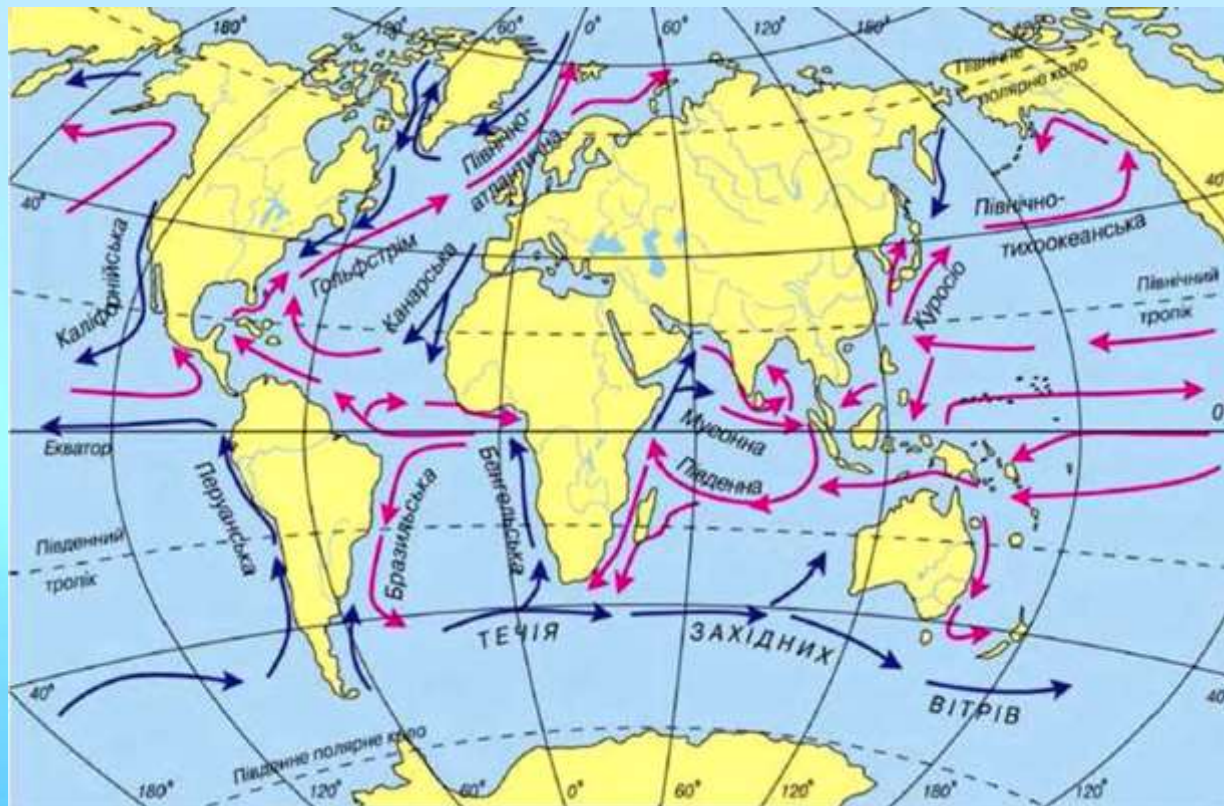
Що буде, якщо Гольфстрім зупиниться

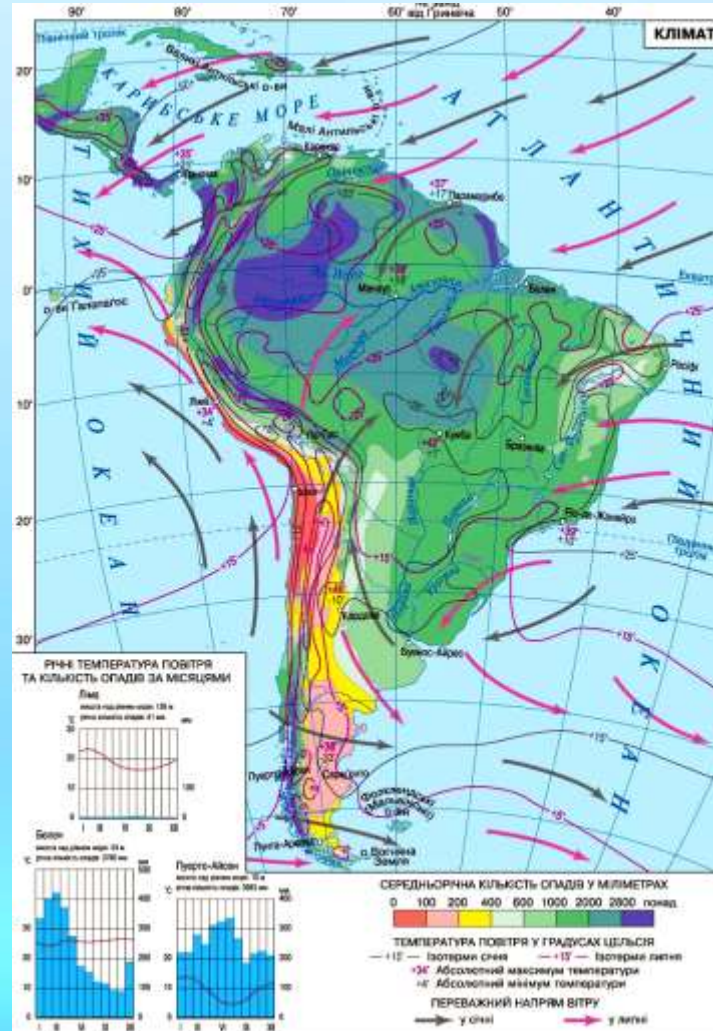
Як течії впливають на клімат

- Повітря над **теплою** течією нагрівається, насичується вологою і приносить на суходіл **опад**
- Холодні течії, навпаки, охолоджують нижні шари повітря, не утворює хмар та опадів → узбережжя, що омивають холодні течії, мають холодніший і сухіший клімат

- у Тихому океані поблизу берегів Південної Америки тече холодна Перуанська течія
- через це на узбережжі по кілька років не буває дощів
- там утворилася пустеля Атакама

Перевіримо знання теми

<https://naurok.com.ua/test/join?gamecode=8890150>

Дослідження

З'ясуйте, які країни можуть страждати від руйнівної сили цунамі.
Чому саме там?

Дізнайтеся, де і коли спостерігалися найбільші цунамі в світі.

«Вірю – не вірю»: перевіряємо інформацію

Пляшкова пошта – давня морська традиція та метод вивчення морських течій. У давнину під час катастроф моряки кидали у воду пляшки з листами, у яких просили про допомогу, зазначали свої географічні координати або залишали прощальні повідомлення. Вони сподівалися, що пляшка, підхоплена океанічними течіями, потрапить до людей. Так, 1850 р. біля берегів Іспанії виловили в засмоленій діжці послання Христофора Колумба іспанській королеві з острова Гаїті, яке затрималося на 358 років. Течіями також переміщуються айсберги, кокосові горіхи, уламки розтروщених кораблів. Жителі деяких островів в Індійському океані й донині користуються пляшковою поштою, яка є досить надійною.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

Читати параграф 39, опрацювати конспект уроку,
вчити поняття.

Пройти тест на закріплення теми.

На вищій бал: Зробіть дослідження(стор 30 конспект)

Переглянути відео: Цунамі

https://www.youtube.com/watch?v=_tGSWDcm7HE

<https://www.youtube.com/watch?v=-hxyTwnZ4bE>